

Eleştirel Bir Okuma Denemesi: Sınıf Perspektifinden Avrupa Birliği

Umut BOZKURT

2004 yılı yakın Kıbrıs tarihinde önemli bir dönüm noktasına işaret eder. Şubat 2004 yılında Kıbrıs sorununu çözmek üzere önemli bir adım atılmış, Kıbrıs'taki iki taraf, Annan Planı çerçevesinde bir uzlaşmaya varmaya teşvik edilmiştir. Görüşmelerin hiçbir anlaşma zemini bulunamadan sona ermesi üzerine, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin hazırlamış olduğu çözüm planı Nisan 2004 tarihinde yapılan bir referandum ile Kıbrıs'taki iki toplumun görüşüne sunulmuş, Kıbrıs Türklerinin çoğunlukla kabul ettiği plan, Kıbrıs Rumlarınca ezici bir çoğunlukla reddedilmiştir.

Birleşik bir Kıbrıs ve Avrupa Birliği'ne üyelik amacını taşıyan nihai bir çözüm perspektifi, Kıbrıs adasında yıllarca süren çözümsüzlüğü bertaraf etme amacına ulaşamamış olsa da, Kıbrıs'ın kuzeyinde siyaset sahnesinde bir depreme yol açmıştır. Adanın kuzeyinde yıllardır hüküm süren sağ iktidar, ardı ardına gelen parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimleriyle yerini iki toplumlu, iki bölgeci Federal Kıbrıs Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği üyeliğini savunan sol bir partiye bırakmış, koalisyonun küçük ortağı olmakla yetinmek durumunda kalmıştır.

Kıbrıs Türk Solunun siyaset sahnesindeki bu başarısı, adada 1974 sonrası kurulan düzen'in dayanıksızlığı ve Niyazi Kızılyürek'in deyişiyle "kendini yeniden üretmekten aciz" oluşuyla yakından ilgiliydi. Türkiye destekli bütçelerle ayakta duran cılız ekonomik yapı, artan işsizlik, Türkiye'den aktarılan nüfusun yarattığı sosyo-ekonomik, kültürel sorunlar, Ankara'nın adadaki egemenliğine karşı giderek yükselen tepkiler, adanın kuzey yarısında tesis edilen düzenin çok da uzun süreli olmayacağını ipuçlarını veriyordu. Ancak bütün bu süreci hızlandıran, Kıbrıs Rum tarafının 1990

yılında Avrupa Birliği'ne yaptığı üyelik başvurusu ardından, ortak devlete dayalı çözüm ve Avrupa Birliği üyeliğinin bir paket olarak kamuoyunun gündemine sunulması oldu.

Yıllardır pozisyonunu ekonomik ve toplumsal düzene ilişkin meselelerden ziyade Kıbrıs sorununa göre belirleyen Kıbrıs Türk solunun "Çözüm ve Avrupa Birliği" söylemini hararetle savunması hiç de şaşırtıcı değildi. Bu dönemde, 'Birleşik Kıbrıs' ve 'Baharda Avrupa' sloganları onbinleri miting meydanlarına doldurmaya muktedir sihirli kelimeler olarak öne çıktı. Sovyetlerin yıkılması ardından referans noktasını yitirmiş görünen ve giderek sosyo-ekonomik görüşleri açısından sağ-liberal partilerle uzlaşmaya başlayan sol için 'Kıbrıs Sorunu'nun öngörülen şeklinde çözümü, bir anlamda kendi varoluş sebebinin teyit edilmesi anlamına geliyordu.

Kıbrıs, çözümsüzlükle belirlenen yeni bir döneme girerken, Kıbrıs Türk solunun artık sadece bu meseleyi referans olarak kendini tanımlayamayacağı ortaya çıkmıştır. Annan Planıyla başlayan süreç, biraz da Kıbrıs'ta Türk ve Rum toplumlarının birleşik bir Sol harekette buluşamadığı gerçeğini su yüzüne çıkarmıştır. Belki de Kıbrıs sorununu çözmeyi varoluş ilkesi haline getirmiş olan Kıbrıs Türk Solu için çıkarılması gereken en büyük ders budur. Burada Kıbrıs Türk Solu kadar 1940'lardan beri türlü saiklerle milliyetçiliğe yenik düşen AKEL'e de büyük görevler düşmektedir.

Avrupa Birliği projesinin Kıbrıs Türk solu tarafından böylesine bağra basılmasına, adeta partizanca savunulmasına gelince... 'Baharda Avrupa' sloganında tezahür eden Avrupa Birliği'nin bir cennet olarak resmedilmesinin Kıbrıs Türk solu-

nun içine düştüğü çıkmazı, pragmatizmi, entelektüel fukaralığı temsil ettiğini düşünüyorum. Hakkı Yücel'in ifade ettiği gibi "24 Nisan referandumunda Kıbrıslı Türk solcularının 'evet'i teşvik ederken kimi zaman abartılı bir Avrupa Birliği şakşakçılığı içine girmelerinde(...) sol bir tutarlılıktan ziyade pragmatik bir kurnazlık göze çarpıyor gibidir(...)".¹

İşte bu yazıyı tetikleyen de Yücel'in Kıbrıs Türk Soluna atfen ortaya attığı pragmatik kurnazlıktan duyulan rahatsızlık olmuştur. Tüm dünyada sol içinde Avrupa Birliği'ne ilişkin önemli tartışmalar yükselirken, Kıbrıs'ta bu projenin böylesine partizanca benimsenmesinin Solun geleneksel eleştirmek ve değiştirmek misyonlarına gölge düşürdüğüne inanıyorum.

Herhangi bir yanlış anlamaya mahal vermemek için şunu en baştan söylemek gerek sanırım, bu yazıda Avrupa Birliği'ne ilişkin redçi bir anlayış benimsenmeyecek. Mevcut koşullar altında Kıbrıs'ta bir çözüm sonrasında Avrupa Birliği'ne girmek, Kıbrıs sorununa en makul olan çözüm biçimiydi -halen de öyledir. Ayrıca hukuki olarak bir Avrupa Birliği toprağı olan Kıbrıs'ta Avrupa Birliği'ne ilişkin redçi bir tavır takınmanın bir olanağı yoktur. Ancak bütün bunları teslim etmek, Kıbrıs'ta solun Avrupa Birliği'ne eleştirel bir gözle bakmasına engel olmamalı.

Avrupa Birliği'ne ilişkin eleştirel bir okuma denemesine girişmeden önce, elimizdeki görevin ne denli zor olduğunu kabul etmekle işe başlamalıyız. Avrupa Birliği birden çok düzlemde, farklı boyutlarıyla kavranması gereken bir olgu: Homojen bir yapı olmaktan ziyade, hem ulusal hem de uluslararası aktörler arasındaki çıkar ilişkileri tarafından belirlenen bir mücadele alanı.

Avrupa Birliği'nin farklı boyutlardan müteşekkil bir yapı olduğunu teslim etmekle birlikte, ben bu yazıda sınıflararası ilişkileri düzenlemenin bir aracı olarak Avrupa Birliği projesini ele almak istiyorum. Sovyetler'in yıkılmasıyla değişen uluslararası konjonktürün akademiye yansımaları olan "sınıflar öldü" tezinin genel kabul görmesine rağmen, kendini Sol addeden hiçbir siyasal hareketin sınıf meselesine duyarsız kalmasının söz konusu olmadığından yola çıkarak... Ulus Baker'in deyimiyle; "yaşam koşulları tarıma dayalı, kapitalist endüstrileşmenin henüz yeterince ele

geçirmediği, nüfusun çoğunu proleterleştirmedeği" ülkemizde, sınıfsal bir perspektif oldukça yabancı durabilir. Ancak hayat, yine Baker'in deyimiyle, "Varolmayan bir devlet aygıtı, varolmayan bir ekonomi, karar verme mekanizmalarına sahip olmayan bir hükümet aygıtıyla bir devlet ve ülke 'simulacrum'u olan"² KKTC sınırlarından ibaret değil.

Bir sınıf perspektifinden baktığımız zaman, "Avrupa Birliği, aslında Avrupa merkez ülkelerdeki büyük sermayenin örgütlenmesiyle, yaşadığı mekânı düzenlemesiyle, böylece dünya pazarında mücadele etme kapasitesini artırmasıyla ilgili bir proje"³. İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan soğuk savaş, kapitalist bloğa içkin olan çelişkilerin iki rakip blok arasındaki rekabetin gölgesinde kalmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş sürecinin çözümlenmesine dair ilk ipuçları ortaya çıkmaya başladığında ise, bu çelişkilerin görünür kılınmasıyla, Avrupa'da mevcut iktisadi ortaklık perspektifi diğer alanları da kapsayacak olan bir birlik projesine dönüşmüştür.⁴

Avrupa Birliği'ni sınıfsal bir perspektifle irdeleyebilmek için, İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze uluslararası ekonomik düzenin nasıl değişimler geçirdiğine ve Avrupa'da ekonominin düzenlenişinin seyrine kısaca bir göz atmamız gerekiyor.

Savaş Sonrası Batı Avrupa: Altın Yıllar

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 1968'lere kadar uzanan süreç, Avrupa tarihinde refah ve güvenliği temsil ediyor. Bu yıllar, savaş yorgunu Batı Avrupa'nın uzun zamandır özlemini çektiği, ekonomik istikrar, vatandaşların maddi standartlarının yükselmesi, dış ticaretin gelişmesi ve sağlık ve ekonomide kamu harcamalarının artmasına tanıklık ediyor.⁵

Refah Devleti'nin başarısının ardında devletin bu dönemde çatışan sermaye ve emek sınıflarının çıkarlarını uzlaştırmış olduğuna dair genel bir kanı var.⁶ Savaş sonrası Avrupası'nın meşruiyetini kabul ettirebilmesi için geniş bir siyasal uzlaşma

² U. Baker, "Yüzeydeki Çatlak", *Birikim*, No. 77, (Eylül 1995), s. 17.

³ E. Yıldızoğlu, "Avrupa'da Kriz!", *Cumhuriyet*, 1 Haziran 2005.

⁴ M. Türkay, "AB'ye Taraf ya da Karşı Olmak; Neye Göre?", *İktisat Dergisi*, (Ekim 2004), s. 5.

⁵ A. Milward, *European Rescue of the Nation- State*, London, Routledge, 1992, s. 21.

⁶ B. Schulz, "Globalisation, Unification and the German Welfare State", *International Social Science Journal*, No. 163, (2000), s. 39.

¹ H. Yücel, "Kıbrıs Solunu (mu) Arıyor!", *Birikim*, No. 182, (Haziran 2004), s. 44.

zemini üzerine oturması ve geniş bir vatandaş kitlesinin taleplerini karşılaması gerekiyordu. Bu da Refah Devletinin farklı bir dizi işlevi yerine getirmesini sağladı. Bu yıllarda Parlamenter Demokratik Devletin ekonomik büyümenin arkasındaki güç oluşu, bu meşruiyeti sağlamak derdiyle ve dolayısıyla çatışan çıkarları uzlaştırmasıyla yakından ilgili.⁷

Batı Avrupa'da Refah devleti aracılığıyla sağlanan bu elverişli koşullar, ekonominin yüksek enflasyon oranları ve yüksek işsizlikle boğuşmaya başladığı 1973'e dek devam ediyor. 1970'ler sadece Batı Avrupa'da İkinci Dünya savaşı sonrası kurulan Refah Devletini vurmakla kalmıyor. Bütün dünya ekonomisini etkileyecek olan bir kriz, savaş sonrası kurulan uluslararası ekonomik düzeni alaşağı ederek, daha sonra 'küreselleşme' diye anılacak bir dizi ekonomik gelişmeyi de beraberinde getiriyor.

İkinci Dünya savaşının hemen ardından, 44 müttefik ülke, Bretton Woods, New Hampshire'de savaş sonrası ekonomik düzeni kurmak için biraraya geliyorlar ve tarihte ilk kez uluslararası ekonomik düzeni ortak olarak yönlendirmek sorumluluğuna imza atıyorlar.⁸ IMF olarak bilinen Uluslararası Para Fonu ise bu çoktarafli işbirliğinin aracı olarak tasarlanıyor. Bu tasarının ardında, merkezileşmiş bir nakit havuzunun ortaya çıkacak finansal sorunları aşmakta yeterli olacağına dair iyimserlik yatıyor. Ancak kısa süre sonra bu iyimserliğin savaş sonrası dünya ekonomisinin koşullarını yansıtmadığı anlaşılıyor. Savaş sonunda çoğu ülkenin ekonomisinin büyük zarar gördüğü, ihracat kapasitesinin azaldığı, parasal rezervlerinin tükenmiş olduğu şartlarda nakit paralarını konvertibiliteye ayıramayacaklarının ve IMF'nin başlangıçtaki nakit para havuzunun yeterli olmadığının anlaşılması üzerine, Amerika, savaş sonrası ekonomik düzenin yeni patronu olmaya soyunuyor.⁹

Amerika, bu yeni görevi çerçevesinde üç temel işlevi üstleniyor; ödemeler dengesi zorlukları yaşayan ülkelerin ihracat malları için görece açık bir pazar oluşturmak, uzun dönemli dış borç vermek ve bir kambiyo krizi sözkonusu olduğunda son çare olarak devreye girerek borç vermek.¹⁰

Bu dönemi küreselleşme sürecinden ayıran, parasal sistemin sabit döviz kuru (doların değeri altına göre sabitlenmişti) üzerine inşa edilmesi, sermaye dolaşımının sınırlanması, parasal siyasanın merkez bankalarınca yönlendirilmesi (para arzını kontrol ederek) ve hükümetlerin kredi sağlaması gibi ekonominin düzenlenişine ilişkin özelliklerdi.¹¹

70'lerin Krizi ve Küreselleşme

1970'ler savaş sonrası para ve ticaret rejiminin, bir kriz neticesinde değiştirilmesine tanıklık etti. Bu değişimin ardındaki dinamikler nelerdi? Siyasal iktisatçılar arasında en fazla rağbet gören açıklama, Amerika'nın uluslararası ekonomik sistem üzerindeki hegemonyasını yitirmeye başlamasına ilişkin olundu. Amerikanın hegemonyasının zayıflaması ise Amerikan ekonomisini 1960'ların ikinci yarısından itibaren etkilemeye başlamış bir dizi sorunla yakından ilgilidi.

1960'ların sonuna doğru, savaş yaralarını sarmış olan Almanya ve Japonya dünya pazarındaki paylarını artırmaya başladı.¹² Batı Avrupa ve Japonya'daki üreticiler 1960'ların ikinci yarısından itibaren ticaretten elde ettikleri gelirle hızlı bir ekonomik genişleme oranı yakalamayı başardılar. Bu dönemde ticaretin artmaya başlamasıyla yeni üreticiler dünya piyasasına artan oranlarda mal arz etmeye başladı. Robert Brenner'e göre, geç kalmış ülkelerin piyasaya sunduğu bu mallar, "tamamlayıcı olmaktan ziyade gerekenden fazla idi ve bu nihayetinde üretim ve kapasite fazlasına yol açtı".¹³

60'ların ortasından itibaren Japonya ve Almanya gibi ülkeler, görece gelişmiş teknikler ve görece düşük maaşları birleştirerek Amerika'ya göre düşük maliyetli imal edilmiş malları dünya piyasasına sunmaya başladı. 1965-1973 arasında dünya pazarına Almanya ve Japonya tarafından sunulan bu düşük maliyetli mallar, Amerikan imalat sanayiinin kâr oranlarının giderek düşmesi sonucunu doğurdu.¹⁴ Japonya ve önde gelen Avrupa ülkelerindeki imalat sanayii kâr oranlarını korumayı başarmış olsa da, genel olarak 1965 ile 1973

⁷ Milward, a.g.e., s. 27.

⁸ B. Cohen, *Organising the World's Money*, London, Basic Books, 1977, s. 218-221.

⁹ a.g.e., s. 222.

¹⁰ a.g.e.

¹¹ H. Schwartz, *States versus Markets*, London, Macmillan Press, 2000, s. 198.

¹² R. Brenner, "The World Economy at the Turn of the Millenium toward Boom or Crisis?", *Review of International Political Economy*, Vol. VIII, No. 1, (Spring 2001), s. 13.

¹³ a.g.m.

¹⁴ a.g.m., s. 14.

arasında G7 ülkeleri kâr oranlarının yüzde 25 civarında düşüşüne tanıklık etti.¹⁵

Amerikan imalat sanayiinin rekabet edebilirliğinin azalmasıyla birlikte, Amerika'nın ticari ve cari hesap dengeleri altüst olmaya başladı. Dış ülkelerdeki yatırım ve Vietnam savaşı dolayısıyla bütçe açığının tavana vurmasıyla, Amerika'nın taahhütlerinin altın stoğunu aştığı bir noktaya gelindi. Ülkenin ticaret dengesinden endişe duyan Başkan Richard Nixon, 15 Ağustos 1971'de Bretton Woods döneminin sonunu getiren tarihi bir karar verdi: doların altına çevrilebilirliği askıya alınırken, dolar döviz piyasasında kendi değerini bulmaya bırakıldı.¹⁶

1971 sonrasını savaş sonrası uluslararası ekonomik düzenden ayıran, para ve ticaret rejimindeki değişiklikler oldu. Dalgalanmaya bırakılan döviz kurları ve sermayenin hareketliliği oyunun yeni kurallarıydı.¹⁷ 1965-1973 yılları arasında sistemik kâr oranlarının yükselmeyişi ve yatırımın büyümesinde görülen düşüş, masrafları kısmak amacıyla dünya çapında giderek daha şiddetlenen bir kemer sıkma politikasını doğurdu. Bu, maaşların ve sosyal harcamaların giderek daha fazla baskı altına alınması anlamına geliyordu. Bu politikalar ise toplam talebi daha da azaltarak aşırı üretim sorununu ağırlaştırdı.¹⁸

Kârlılığın düşmesine yol açan toplam talebin düşüşü ve takip eden aşırı üretim sorununun daha da ağırlaşması, ekonomide kârlı yatırım yapma sorununu gündeme getirdi. Sonuç, dünya ekonomisinde yeni bir devir başlatacak olan ve daha sonra küreselleşme diye anılacak olan birbiriyle bağlantılı bir dizi değişim oldu.

Bu çerçevede önemli bir değişim, uluslararası işbirliğinden vazgeçilerek gittikçe şiddetlenen bir uluslararası mücadeleye yönelmek oldu.¹⁹ Firmalar arasındaki rekabet kızıştıkça, hükümetler, ulusal piyasaları korumak ve dış piyasalara ulaşımı kolaylaştırmak türünden önlemlerle, ulusal bazda örgütlenmiş şirketlerin yardımına gelmeye başladı.²⁰

Küreselleşme sürecine damgasını vuran bir başka gelişme ise görece baskı altına alınan finansal sermayenin serbestleşmesi ve nüfuz alanını geniş-

letmesi oldu. 1970'lerin sonuna doğru reel ekonomiden para kazanmanın iyice zorlaşması üzerine, sermayedarlar, bizzat gelişmiş kapitalist ülkelerin hükümetlerinin önyak olduğu, borç verme ve spekülasyona yöneldi. Bu yöneliş ise uluslararası istikrarsızlığı daha da artırdı.²¹

Bu ekonomik krizin doğal sonucu olarak, Batı Avrupa'daki devletin rolünde bir dönüşüm gerçekleşti. Aralık 1978'deki ikinci petrol krizinden sonra, Batı Avrupa ülkelerinde uygulanan Refah devleti uygulamalarının devamını getirmek güçleşmeye başladı. 1970'lerin sonuna doğru, küreselleşme sürecinin getirdiği baskılar sonucunda Avrupa devletlerinin sosyal harcamaları büyük ölçüde tırpanlanmaya başladı. Sermayenin akışkanlığı, emeğin aksine kolaylıkla başka bir yere taşınabilmesi, sendikaların gücünün zayıflamasına ve pazarlık gücünün azalmasına yol açtı.²² Bu sürecin bir başka sonucu da Refah Devleti'nin belkemiği olan vergilendirmenin üzerindeki baskının artması oldu. Vergi oranlarının artması durumunda vergi açısından daha elverişli olan az gelişmiş ülkelere taşınma olanağı bulan sermaye, sosyal harcamalar yapmak isteyen sosyal demokrat hükümetleri zor duruma sokmaya başladı.²³

Oyunun Yeni Kuralı: Rekabetçilik

1970'lerin sonundan itibaren dünya ekonomisinde yeni bir devir başlatmış olan değişimler, hem ulus-devletler içinde, hem de uluslararası platformda savaş sonrasının işbirliği anlayışını değiştirerek, yeni bir paradigmayı devreye soktu: rekabetçilik. Rekabetçilik mantığı sadece Batı Avrupa'daki Refah devletinin temelini dinamitlemekle kalmadı, Avrupa Birliği'nin özellikle 1980'lerden sonraki seyrine de yön verdi.

Avrupa bütünleşmesinin 80lerin ortalarında yeniden ivme kazanması iki geniş çıkarı bir araya getirdi; Japon ve Amerikan sermayesiyle rekabet halinde bulunan büyük Avrupa firmaları ve ulusal düzeyde yitirmiş oldukları meşruiyetlerini yeniden kazanmaya çalışan devlet elitleri.²⁴ 1980'ler boyunca Avrupa'daki büyük sermaye ekonomik ulusçuluktan fayda sağlamak yerine, Amerika'ya

²¹ a.g.m.

²² Schulz, a.g.m., s. 45.

²³ M. Rhodes, "The Political Economy of Social Pacts: Competitive Corporatism and European Welfare Reform", P. Pierson (der.), **The New Politics of Welfare**, Oxford UP, 2001, s. 170.

²⁴ W. Streeck and P. Schmitter, "Organised Interests in the European Union", G. Kourvetaris and A.Mochonas (der.), **The Impact of European Integration: Political, Sociological and Economic Changes**, Prager, 1996, s. 184.

¹⁵ a.g.m.

¹⁶ Cohen, a.g.e., s. 227.

¹⁷ Schwartz, a.g.e., s. 196.

¹⁸ Brenner, a.g.m., s. 20.

¹⁹ a.g.m., s. 21.

²⁰ a.g.m.

karşı kolektif özerklik ve Japonya ekonomisine karşı rekabetçi bir yanıt organize etmeye çalıştı.

Önceki milli koruma taleplerinden vazgeçen sermaye, Avrupa siyasal iktisadını ulusal ya da uluslararası düzenlemelerden daha az etkilenecek şekilde etkilemeye çalıştı.²⁵ Avrupa Topluluğu'na üye 12 devlet tarafından 1992'de imzalanan Maastricht Anlaşmasıyla, Avrupa entegrasyonu projesi, bir düzensizleştirme projesiyle (*deregulation project*) eşanlı hale geldi. Sermayenin Avrupa Birliği içinde ne ölçüde güçlü olduğunun kanıtı, Avrupa Sanayicileri Yuvarlak Masası gibi dünyanın en güçlü lobi grubunun kurulmasında, bunun Avrupa Birliği komisyonları üzerinde etkisinde ve sözcülerinin en üst siyasi düzeylerde boy göstermeye başlamasında görülebilir. Bu etki alanı son dönemde Avrupa Birliği içindeki kimi kesimler için bir rahatsızlık kaynağı olmaya başladı. O kadar ki Avrupa Birliği'ne dahil ülkelerin küçük ve orta boy işletmelerinin oluşturduğu UEAPME'nin yayınladığı Avrupa İçin Gündem raporunda Küçük ve Orta Boy işletmelerin çıkarlarının korunması için bu çıkarların politik düzleme taşınması gerektiği, özellikle Avrupa Birliği'nde gözlemlenen olumsuz ekonomik gelişme sürecinde büyük sermayenin etkinlik alanının daraltılmasının gerekli ve hatta zorunlu olduğu vurgulanmıştır.²⁶

Avrupa entegrasyonunun büyük sermayenin önderliğinde neo-liberal bir projeye dönüştürülmesi, artan deregülasyonun yanısıra sıkı bütçe politikaları ve sendikaların etkisizleştirilmesi gibi bir dizi sonucu da beraberinde getirdi. Bu anlamda Avrupa bütünleşmesi, küreselleşme süreciyle tehdit altında olan Refah Devleti uygulamalarının daha da zayıflaması sonucunu doğurdu. Örneğin 1992'de imzalanan ve Avrupa Birliği'nin ekonomik bütünleşme projesinin en önemli adımı olan Maastricht Anlaşması'nın Refah Devletleri üzerindeki baskıyı daha da artırdığını söyleyebiliriz. Avrupa Para Birliği için bir zaman çizelgesi oluşturan Maastricht Anlaşması, Avrupa Para Birliği'ne üye olacak ülkelerden beklenen ekonomik ve bütçe kriterlerini belirledi. Daha sonra yürürlüğe giren İstikrar ve Büyüme Paketi ise sıkı mali disiplin ve koordinasyonun ekonomik ve para birliğinin başarısı için hayati önemde olduğunu vurgulayarak, bu kriterleri daha da sıkılaştırdı. Aynı

zamanda bütçe açıklarını kontrol edemeyen ülkeler için birtakım cezalar getirdi.²⁷

Avrupa Para Birliği'ne (APB) girmek için uygulanması gereken kemer sıkma politikaları, doğal olarak Avrupa ülkelerinin, bütçe açıklarını artırmamak amacıyla kamu harcamalarını azaltmaya zorlanmaları sonucunu doğuruyor.²⁸ Ancak Para Birliği, sadece üye ülkelerin Refah Devleti uygulamalarını kısıtlamakla kalmıyor. Werner Bonefeld'in ifade ettiği gibi, Birlik'te kitleleri ilgilendiren kararlar, kitlenin demokratik taleplerinden bağımsız olarak, bir hesap verme mecburiyeti olmadan alınıyor.²⁹

Para Birliği, birçok karar alıcı kurumu, Avrupa Merkez Bankası (AMB) ile ikame eder. AMB para politikasını, yerel koşullardan soyutlanmış bir bütün olarak 'Avrupa' için formüle eder.³⁰ Bu, bundan böyle üye ülkelerin, para politikasını, döviz kurlarının veya faiz oranlarının manipülasyonu yoluyla, toplumsal huzursuzluğu yatıştırmak için kullanamayacakları anlamına gelir. Böylece, kitleleri, para politikasının idaresinden uzaklaştırır ve para politikasından izole eder. Bunun yerine, ülke içi koşullar Avrupa parasal koşullarına uygulanmalıdır -uyarlama işsizliğe yol açacak olsa da.³¹

Bonefeld'e göre, sıkı ekonomik ve bütçe kriterleri belirleyen ve bunlara uymayan üyelere cezai müeyyideler uygulayan Avrupa Para Birliği, ekonomiyi rekabetçi emek piyasaları üzerinden düzenlemeye çalışır. Bonefeld'den alıntılırsak, "Avrupa Para Birliği, ekonomik ayarlamayı iki kanala odaklar; İşgücünün hareketliliği ve daha yüksek emek üretkenliği". Bir başka deyişle APB, özellikle de ekonomik sıkıntı ve kriz dönemlerinde, emeğin uyarlanmasını koşulsuz olarak talep eder. Örgütlü emek, mali politika idaresi ülke içi bir sorumluluk olarak kaldığı müddetçe hükümetleri ödün vermeye zorlamayı deneyebilir. Bununla birlikte, mali Politika Avrupa Birliği'nin sınırlayıcı kurallarına uygun olmak zorundadır ve bu yüzden idaresi de, ulusüstü bir çerçevede içerisinde

²⁷ (Profile: The European Union, bbcnews)

²⁸ B. Kittel, "EU Enlargement and the European Social Model: Trends, Challenges and Questions", CEPESA Konferansı Tebliğ Metni, Viyana, 19-20 Ekim 2001, s. 6.

²⁹ W. Bonefeld, "Avrupa Birliği'nin Ekonomi Politikası", *İktisat Dergisi*, (Ekim 2004), s. 40-41.

³⁰ a.g.m., s. 40.

³¹ a.g.m.

²⁵ a.g.m., s. 185.

²⁶ F. Ercan, (Yuvarlak Masa Toplantısı: AB-Türkiye; neden, niçin, nasıl?), *İktisat Dergisi*, (Ekim 2004), s. 13.

kısıtlanmıştır. Örgütlü emeğin başvuruda bulunacağı bir Avrupa kurumu mevcut değildir.³²

Sonuç Yerine

Kıbrıs Türk Solunun bir cennet olarak tasavvur ettiği Avrupa Birliği'ne eleştirel bir okuma denemesi, bizi ilişkili olduğumuz bu uluslarüstü yapının ardındaki dinamiklere karşı uyanık olmaya davet ediyor. Bütün anlatılanlar İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupa'da tesis edilmiş Refah Devletinin uluslarüstü düzeyde yeniden üretilmesinin, bir 'Sosyal Avrupa' oluşturmanın güçlüğüne işaret ediyor. Dahası 90'lardan itibaren mali sermayenin öncülüğünde bir neo-liberal projeye dönüştürülen Avrupa Birliği'nin ekonomik ve bütçe kriterleri Refah Devletleri üzerindeki baskıyı daha da artıran bir işlev görüyor. Küreselleşme süreci sonunda sermayenin akışkanlığı karşısında örgütlenme gücü kısıtlanmış ve sürekli işini yitirme tehlikesiyle boğuşan emeğin, ekonomiyi rekabetçi emek piyasaları üzerinden düzenlemeye çalışan Avrupa Para Birliği gibi uluslarüstü bir yapı dolayısıyla daha da kırılğan bir hale geldiği gözlemlenebiliyor.

Bu çerçevede, Avrupa Birliği'ne dair; sınırları kaldırmak, gümrük birliğine gitmek, serbest ticareti başlatmak gibi "negatif bütünleşme"nin örnekleri sayılabilecek üye devletler arası ekonomik işbirliğinin sosyal politikalar oluşturmak konusunda henüz bir eşdeğerinin bulunmadığı sonucuna varabiliriz.

Bu tespitin bizi Kıbrıs Türk Solu açısından götüreceği yer, siyasette pragmatizmin bir tıkanma noktasına geldiğidir. Kendini Sol olarak tanımlayan bir siyasi hareket, stratejilerini, pozisyon alışlarını içinde bulunduğu dönemin şartlarının, olanak ve kısıtlamalarının derinlemesine bir analizi üstüne bina etmek durumundadır. Bu yazıda amaçlanan ise, oldukça sığ bir zeminde tartışılan Avrupa Birliği'ne ilişkin bazı soru işaretlerini öne çıkarmak, Sol içinde daha kapsamlı ve çok boyutlu bir tartışmanın önünü açmaya çabalamaktan ibarettir.

---

³² a.g.m., s. 41.